

УДК 336.14

Ковалевич Д.А.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та підприємництва**Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

РОЗВИТОК КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ

У статті розкрито основні аспекти казначейського обслуговування бюджетів. Визначено актуальні проблеми в системі казначейства. Обґрунтовано роль і місце казначейства в бюджетному процесі. Проаналізовано касове виконання бюджетів. Обґрунтовано напрями розвитку казначейського обслуговування бюджетів.

Ключові слова: Державна казначейська служба України, казначейське обслуговування бюджетів, доходи, видатки, касове виконання бюджету.

Ковалевич Д.А. РАЗВИТИЕ КАЗНАЧЕЙСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ БЮДЖЕТОВ

В статье раскрыты основные аспекты казначейского обслуживания бюджетов. Определены актуальные проблемы в системе казначейства. Обоснована роль и место казначейства в бюджетном процессе. Проанализировано кассовое исполнение бюджетов. Обоснованы направления развития казначейского обслуживания бюджетов.

Ключевые слова: Государственная казначейская служба Украины, казначейское обслуживание бюджетов, доходы, расходы, кассовое исполнение бюджета.

Kovalevitch D.A. DEVELOPMENT OF TREASURY SERVICE OF BUDGETS

The article reveals the main aspects of treasury service budget. The actual problems in the system of the treasury are determined. The role and place of the treasury in the budget process is substantiated. The cash execution of budgets is analyzed. The directions of development of treasury service budgeting are grounded.

Keywords: State Treasury Service of Ukraine, treasury services for budgets, incomes, expenses, cash execution of the budget.

Одним із важелів впливу на стабілізацію макро-економічного середовища в Україні є фінансова сфера. Основним інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів є бюджет, ресурси якого акумулюються на рахунках в органах Державної казначейської служби України.

Постановка проблеми. У процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів виникає безліч проблем, що потребують розв'язання. Нагальною проблемою є удосконалення системи ефективного управління коштами бюджетів усіх рівнів та процедур попереднього контролю за їх використанням, розроблення нової системи бухгалтерського контролю і звітності шляхом введення нового плану рахунків, створення єдиного комплексу технічних і програмних засобів інформаційної системи Державної казначейської служби України. Потребують вирішення проблеми управління видатками бюджетів, які суттєво впливають на бюджетний механізм регулювання соціально- економічного розвитку відповідних територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Процеси казначейського обслуговування бюджетів різних рівнів досліджують багато науковців та практиків-фінансистів. Необхідно відзначити праці С. Булгакової, О. Охримовського, П. Петрашко, В. Стоян, Н. Сушко, О. Чечуліної, С. Юрія, Є. Галушки та інших. Науковою школою С. Булгакової, О. Чечуліної, Н. Сушко розроблено фундаментальні основи становлення та розвитку системи Казначейства. Відомими науковцями С. Юрієм, В. Стоян обґрунтовано механізм казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів. Науковці-практики Є. Галушка, О. Охримовський у своїх працях звертають увагу на практичні аспекти касового виконання бюджету.

Час вимагає нових досліджень казначейського обслуговування бюджетів, оскільки вносяться зміни в законодавчі та інструктивні матеріали, проходять зміни у бюджетному процесі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження напрямів розвитку казначейського обслуговування бюджетів.

Завданнями наукового дослідження є висвітлення основних аспектів казначейського обслуговування бюджетів та визначення напрямів його розвитку.

Виклад основного матеріалу. В економічній системі будь-якої сучасної держави бюджет і бюджетний механізм займає особливе місце. Через бюджети (державний та місцеві) здійснюється акумуляція фінансових ресурсів для подальшого фінансування державних витрат, а також здійснюється регулювання найважливіших макроекономічних пропорцій, в тому числі в частині вирівнювання темпів і структури соціально-економічного розвитку регіонів. Бюджет як економічна категорія знаходить свій прояв через функціонування системи бюджетних відносин – особливих економічних відносин у сфері формування, розподілу та витрачання колективних (спільних) фінансових ресурсів держави або громади [1, с. 7].

Бюджетним кодексом встановлено, що в Україні під час виконання державного та місцевого бюджетів застосовується казначейська форма обслуговування бюджетних коштів.

Казначейське обслуговування бюджетних коштів передбачає:

- 1) розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства; 2) контроль за здійсненням бюджетних повноважень під час зарахування надходжень бюджету, взяття бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів та здійснення платежів за цими зобов'язаннями; 3) ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання бюджетів із дотриманням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів Міністерства

фінансів України; 4) здійснення інших операцій з бюджетними коштами [2].

Основними завданнями Казначейства України є: 1) внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів; 2) реалізація державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів [3].

Казначейське обслуговування є системою контролю і системою, яка здійснює платежі. Казначейська система виконання бюджету є ефективною функціональною системою касового виконання бюджетів.

Слід зазначити, що це відповідає загальному напрямку розвитку в країнах, які здійснюють бюджетну децентралізацію, такому як надання місцевим органам влади додаткових бюджетних повноважень з одночасним посиленням контролю бухгалтерського обліку та звітності, платежів і методів запозичення. Створення органу контролю за бюджетними платежами забезпечує ефективну фіскальну дисципліну загалом у бюджетній системі.

Органи Державної казначейської служби України здійснюють казначейське обслуговування бюджетів усіх рівнів, касове виконання бюджетів за доходами та видатками, ведення бухгалтерського обліку всіх операцій у процесі виконання бюджетів та складання звітів.

Головним призначенням Державної казначейської служби України є сприяння оптимальному управлінню державними фінансовими ресурсами.

Запровадження повнофункціональної системи казначейського обслуговування державного бюджету та місцевих бюджетів підвищило відповідальність та забезпечило належну фінансово-бюджетну звітність, вплинуло на ефективність та продуктивність управлінської діяльності, здійснення завдань, передбачених макроекономічною політикою та бюджетом.

Діяльність територіальних органів Державної казначейської служби України полягає в тому, що вони забезпечують виконання бюджетів шляхом обліку надходжень, податків, зборів та інших обов'язкових платежів і проведення бюджетних видатків через оплату рахунків суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи, надали послуги відповідним розпорядникам бюджетних коштів.

Процес розвитку системи Державної казначейської служби України продовжується. Органи казначейства вирішують важливі проблеми проведення державної бюджетної політики, які відповідають здійснюванню у країні реформам.

Держава виконує свої функції за допомогою коштів державного бюджету. Тому казначейське обслуговування державного бюджету дає змогу забезпечувати контроль за відповідністю державних доходів і видатків згідно із Законом про Державний бюджет на поточний бюджетний рік, а також рівномірний розподіл надходжень і проведення видатків упродовж бюджетного року.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів доцільно розглядати як елемент структурної перебудови фінансових відносин у суспільстві між суб'єктами господарської діяльності.

Інтегрована система казначейського обслуговування бюджетів має суттєві переваги для управління бюджетними коштами. Вона є основою для обробки та фіксації всіх фінансових операцій, пов'язаних із виконанням бюджету, складанням фінансових звітів, здійсненням контрольних процедур.

Казначейська система обслуговування бюджетів забезпечує контроль за бюджетним процесом та

надає достовірну інформацію органам державної влади, місцевого самоврядування про використання бюджетних коштів.

Діяльність органів Державної казначейської служби спрямована на виконання бюджетної політики та здійснення ефективного управління бюджетними ресурсами. Для цього створена оптимальна система оперативного управління державними фінансами і своєчасно забезпечуються розрахунки за зобов'язаннями та вирішуються проблеми короткострокової незбалансованості бюджетів. Процес управління грошовими потоками забезпечує оптимізацію здійснення видатків у межах асигнувань, передбачених затвердженими бюджетами. Важлива роль відводиться територіальним органам Державної казначейської служби у соціально-економічному розвитку територій, адже саме з місцевих бюджетів через рахунки, відкриті в органах Казначейства, здійснюється фінансування соціально-культурної сфери.

На основі звітності Головного управління Державної казначейської служби України у Чернівецькій області проведемо аналітичні дослідження касового виконання бюджету за останні роки.

Місцеві бюджети Чернівецької області за 2016 рік виконані за доходами в сумі 7 млрд. 830 млн. 976 тис. 801,48 грн., або 105,0% до уточненого плану, в тому числі по загальному фонду – 7 млрд. 174 млн. 266 тис. 507,70 грн., або на 102,5%, спеціальному фонду – 656 млн. 710 тис. 293,78 грн., або на 143,3%.

За 2016 рік місцеві бюджети області (загальний і спеціальний фонди) виконані за видатками в сумі 7 млрд. 561 млн. 570 тис. 476,06 грн., або 92,9% до уточненого плану, в тому числі по загальному фонду – 6 млрд. 446 млн. 074 тис. 174,01 грн., або на 97,7%, спеціальному фонду – 1 млрд. 496 тис. 302,05 грн., або на 72,3% (уточнений план з урахуванням кошторисних призначень 1 млрд. 542 млн. 019 тис. 460,76 грн.).

3 місцевих бюджетів області спрямовано на кредитування 4 млн. 700 тис. 393,00 грн., що становить 93,1% до уточненого плану на рік, у тому числі: по загальному фонду – 3 млн. 623 тис. 213,00 грн. (93,6%), по спеціальному фонду – 1 млн. 77 тис. 180,00 грн. (91,7%) [3].

Індекс виробництва промислової продукції у 2016 році становив 97,6%.

Обсяг валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у 2016 році становив 4328,8 млн. грн., що на 1% більше, ніж у минулому році. За індексом обсягу сільськогосподарського виробництва Чернівецька область знаходиться на 21 місці серед інших регіонів України.

Місцеві бюджети області за 2017 рік виконані за доходами в сумі 10 млрд. 462 млн. 478 тис. 676,99 грн., або 103,7% до уточненого плану, в тому числі по загальному фонду – 9 млрд. 579 млн. 087 тис. 498,04 грн., або на 101,6%, спеціальному фонду – 883 млн. 391 тис. 178,95 грн., або на 133,6% [4].

За 2017 рік місцеві бюджети області (загальний і спеціальний фонди) виконані за видатками в сумі 10 млрд. 441 млн. 466 тис. 523,76 грн., або 94,4% до уточненого плану, в тому числі по загальному фонду – 8 млрд. 894 млн. 324 тис. 384,71 грн., або на 98,3%, спеціальному фонду – 1 млрд. 547 млн. 142 тис. 139,05 грн., або на 76,7%.

3 місцевих бюджетів області спрямовано на кредитування 1 млн. 883 тис. 358,90 грн., що становить 73,9% до уточненого плану на рік, в тому числі: по загальному фонду – 1 млн. 855 тис. 610,78 грн. (89,2%), по спеціальному фонду – 27 тис. 748,12 грн. (6,0%) [5].

За 2017 рік промисловими підприємствами області реалізовано продукції на 10423,2 млн.грн., що на 20,7% більше, ніж за 2016 рік.

Індекс виробництва промислової продукції у 2017 році становив 107,1%. За індексом промислової продукції область посіла 8 місце серед регіонів України.

Обсяг валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у 2017 році становив 4504,2 млн. грн., що на 5,1% більше, ніж у 2016 році. За індексом обсягу сільськогосподарського виробництва область знаходиться на 5 місці серед інших регіонів України.

Важливим напрямом впливу бюджету на економічні та соціальні процеси в державі є видатки, які беруть участь у формуванні величини фондів споживання та накопичення. Бюджетна політика у сфері державних видатків є вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток, особливо на перехідному етапі економічних реформ за обмеженої фінансових ресурсів держави [6].

Казначейське виконання місцевих бюджетів значно посилює контроль за використанням бюджетними організаціями бюджетних коштів, передбачених на їхнє утримання і проведення заходів. Адже воно забезпечує щоденний контроль за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів, відповідність наданих до оплати документів (рахунків, договорів, актів виконаних робіт (наданих послуг) тощо) вимогам чинного законодавства, дотримання штатної, фінансової і касової дисципліни [7].

Реформування економічних відносин у напрямі ринкових перетворень в Україні охоплює тією чи іншою мірою всі сфери діяльності суспільства, зокрема державний контроль і найважливішу ланку та невід'ємний його складник – фінансовий контроль [8, с. 123].

У сучасних умовах удосконалення системи ефективності формування доходів бюджету кожного регіону має проводитися за такими напрямками:

- надання більшої управлінської свободи місцевій владі, а саме органам місцевого самоврядування (городам);

- створення дієвих механізмів перевірки якості надання місцевих послуг, через які центральний рівень міг би пересвідчуватися, що в делегованих функціях досягнуто очікуваних показників успішності та дотримано національних стандартів якості;

- здійснення моніторингу доходів місцевих бюджетів на всіх стадіях бюджетного процесу із застосуванням аналізу, аудиту і проведення постійного контролю над справлянням податків, зборів і обов'язкових платежів та мобілізацією доходів відповідно до визначених планових показників на бюджетний рік;

- своєчасне реагування на стан виконання дохідної частини бюджету; її формування у поточному році дасть можливість підготувати ефективну та ґрунтовну базу для планування показників податків, зборів і обов'язкових платежів на наступний рік і не допустити недоліків минулих років у наступних бюджетних процесах;

- запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу;

- посилення інвестиційного складника місцевих бюджетів [9, с. 74–79].

Місцеві органи влади і держава, проводячи бюджетну політику, повинні оптимально поєднувати інтереси суспільства, окремих територій, підприємств і громадян. Визначальним має бути збалансований розвиток приватних і державних інтересів

у бюджетній політиці. Отже, можна дійти висновку, що в Україні рівень прозорості та достовірності бюджетного процесу далекий від ідеального. Відсутній злагоджений механізм правового регулювання, наслідками цього є розпорошеність, відсутність організованості в роботі органів управління; функції кожного органу державної влади регламентуються в законодавстві не досить чітко.

Завдання щодо організації процесу реформування бюджетної системи та її структурних елементів в будь-якій державі є доволі складним, оскільки зачіпає економічні інтереси багатьох суб'єктів відповідних правовідносин (держави, місцевих громад, платників податків, громадян), а також значно впливає на здатність держави виконувати взяті на себе зобов'язання. Бюджетний процес, у тому числі на місцевому рівні, є одним із ключових у системі загального державного управління, а тому реформування механізмів бюджетного управління завжди здійснюється в умовах підвищеної суспільної уваги. Розроблення відповідних пропозицій має проходити з урахуванням позицій основних політичних сил, впливових громадських організацій, з урахуванням висновків експертного середовища [1, с. 119].

Державна казначейська служба та її органи функціонують нині на досить високому рівні автоматизації, що є хорошим підґрунтям для створення єдиної державної системи передачі даних з високим ступенем надійності та власною системою захисту інформації. Під час створення системи захисту інформації необхідно детально проаналізувати типи загроз, найбільш уразливі місця у системі та збитки, які можуть виникати під час порушення системи захисту [8, с. 228].

Одним із пріоритетних напрямів роботи казначейства є створення системи подання електронної звітності розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та державних цільових фондів. Ця система має передбачати:

- взаємодію з даними АС «Є-Казна» ЄР/ЄМ;
- автоматичне заповнення даних із системи АС «Є-Казна»;

- єдину точку входу з системою дистанційного обслуговування клієнтів Казначейства через ПТК «Клієнт казначейства – Казначейство»;

- інтеграцію з системою консолідації облікових даних у центральному сховищі інформації АС «Є-Звіт».

Висновки. Державна казначейська служба України, здійснюючи казначейське обслуговування бюджетів, активно бере участь у проведенні бюджетних реформ. У складних сучасних умовах необхідно забезпечити стабілізацію державних фінансів та покращити процес казначейського обслуговування бюджетів шляхом:

- удосконалення системи бухгалтерського обліку на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та впровадження нового плану рахунків виконання бюджету;

- впровадження міжнародних стандартів у роботу Державної казначейської служби України;

- вдосконалення складу та форм фінансової звітності про виконання державного та місцевих бюджетів на основі міжнародного досвіду;

- створення системи подання електронної звітності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

- використання зарубіжного досвіду касового виконання бюджетів.

- удосконалення нормативно-законодавчої бази;

- посилення контролю за використанням бюджетних ресурсів;

– удосконалення чинних механізмів та пошуку нових напрямів розвитку казначейської системи обслуговування бюджетів, що є необхідним елементом структурної перебудови державних фінансів та ефективним засобом раціонального використання державних фінансових ресурсів;

– упровадження нового програмного забезпечення виконання бюджету.

Всі ці заходи спрямовані на покращення механізму казначейського обслуговування бюджетів. Необхідно розробляти нові підходи до функціонування органів, які забезпечують управління ресурсами державного та місцевих бюджетів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексеев И. В. Бюджетный механизм и социально – экономический розвиток регионів: Монографія. / И. В. Алексеев, Г. С. Лопушняк, М. В. Ливдар. Львів : Ліга-Прес, 2014. 248 с.
2. Бюджетний кодекс станом на 1.01.2018р / Верховна Рада України від 8.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
3. Положення про Державну казначейську службу України : Указ Президента України від 15 квітня 2015 р. № 215.
4. Звітність про виконання місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016р.
5. Звітність про виконання місцевих бюджетів Чернівецької області за 2017 р.
6. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни: / І.Я. Чугунов. Журнал «Казна» № 6 (33). 2014. С. 25–28.
7. Юрій С.І. Казначейська система [Текст]: Підручник – 2-ге вид. змін й доп. / С.І. Юрій, В.І. Стоян, О.С. Даневич. Т.: Карт-бланш, 2006. 818 с.
8. Курганська Е.І. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами: монографія /Т.Б. Кублікова, Е.І. Курганська. Одеса: ОНЕУ, 2015. 323 с.
9. Щербань О.Д. Напрями удосконалення формування доходів місцевих бюджетів / О.Д. Щербань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. № 41. С. 74–79.

УДК 94(477.53):336.77:332.72

Краснікова О.М.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавської державної аграрної академії

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РИНОК ЗЕМЛІ (ПОЛТАВСЬКИЙ ДОСВІД ТА УРОКИ)

Узагальнено історичний досвід функціонування ринку землі на Полтавщині після скасування у 1861 р. кріпосного права та здійснення інших аграрних реформ другої половини XIX – початку XX ст. Виявлено основні шляхи розвитку законодавчого в умовах ринкових економічних відносин процесу купівлі-продажу сільськогосподарських угідь різними соціальними групами тогочасного населення краю. Доведено, що основним фактором мобілізації земельних угідь, переходу їх від одного власника до іншого було створення у 70–80-х роках XIX ст. державного і приватного банківського довгострокового та короткострокового кредиту на досить сприятливих для покупців умовах, які, однак, не були однаковими для усіх категорій позичальників. Найвигідніші умови кредитування тогочасне імперське законодавство надавало потомственным дворянам. Прямим наслідком розвитку ринку землі стало підвищення ефективності усього аграрного сектору, зростання урожайності зернових культур та збільшення валового обсягу усього сільськогосподарського виробництва у нашому регіоні.

Ключові слова: Полтавщина, ринок землі, Селянський банк, Дворянський банк, сільськогосподарський кредит.

Краснікова О.Н. ИПОТЕЧНОЕ КРЕДИТОВАНИЕ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ЗЕМЛИ (ПОЛТАВСКИЙ ОПЫТ И УРОКИ)

Обобщен исторический опыт функционирования рынка земли на Полтавщине после отмены в 1861 г. крепостного права и осуществления других аграрных реформ второй половины XIX – начала XX века. Обнаружены основные пути развития закономерного в условиях рыночных экономических отношений процесса покупки-продажи сельскохозяйственных угодий разными социальными группами населения края того времени. Доказано, что основным фактором мобилизации земельных угодий, перехода их от одного владельца к другому было создание в 70–80-х годах XIX века государственного и частного банковского долгосрочного и краткосрочного кредита на довольно выгодных для покупателей условиях, которые, однако, не были одинаковыми для всех категорий заемщиков. Самые выгодные условия кредитования имперское законодательство того времени предоставляло потомственным дворянам. Прямым последствием развития рынка земли стало повышение эффективности всего аграрного сектора, повышение урожайности зерновых культур и увеличение валового объема всего сельскохозяйственного производства в нашем регионе.

Ключевые слова: Полтавщина, рынок земли, Крестьянский банк, Дворянский банк, сельскохозяйственный кредит.

Krasnikova O.M. MORTGAGE LENDING AND ITS IMPACT ON THE LAND MARKET (POLTAVA EXPERIENCE AND LESSONS)

It is generalized historical experience of the land market in Poltava region after the abolition in 1861 of serfdom and the implementation of other agricultural reforms of the second half of XIX th – early XX th c. It is found the basic ways of development in terms of market economic relations in buying and selling of farmland by different social groups of that time population of the region. It is proved that the main factor in the mobilization of land, their transition from one owner to another was the creation in 70–80 years of the XIX th century public and private long-term bank loan on very favourable terms for the buyer. A direct consequence of the land market was improving the efficiency of the entire agricultural sector, increasing productivity of grain crops and increasing all gross agricultural production in our region.

Keywords: Poltava region, land market, Peasant Bank, Noble Bank.

Постановка проблеми. Вже понад чверть століття Україна намагається побудувати ефективну економіку, в основу якої були би покладені ринкові прин-

ципи господарювання. Проте найважливіший елемент ринку – приватна власність на землю – досі залишається не фактом, а лише декларацією. Сьогодні селя-